

**Handlingsplan mot
omsorgssvikt,
vold og
seksuelle overgrep**

INNHOLDSFORTEGNELSE

1.0 INNLEDNING	3
1.1 FORMÅL	4
2.0 DEFINISJONER	4
3.0 HVEM KAN BEGÅ SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN?	5
4.0 BARNES SEKSUALITET	6
4.1 BARN SOM FORGRIPER SEG PÅ ANDRE BARN	6
5.0 FOREBYGGINGSTILTAK I BARNEHAGEN	7
5.1 BARNES PSYKOSOSIALE FORHOLD	7
5.2 SAMTALE MED BARN	7
5.3 PUNKTER TIL FOREBYGGING	8
5.4 ARBEID MED TEMA BLANT BARN I KARDEMOMME	9
6.0 MISTENKE - AVDEKKE - OPPDAGE	9
6.1 TEGN PÅ OMSORGSSVIKT	10
6.2 TEGN PÅ SEKSUELLE/FYSISKE OVERGREP	11
7.0 TILTAK	12
7.1 TILTAK VED MISTANKE OM OVERGREP FRA ANSATT	12
7.2 TILTAK VED MISTANKE OM VOLD ELLER OVERGREP I HJEMMET	13
7.3 SAMTALE MED FORELDRE OG BARN ETTER MISTANKE	13
7.3.1 SAMTALE MED FORELDRE	13
7.3.2 SAMTALE MED BARNET	14
8.0 DOKUMENTASJON	16
9.0 SAMARBEID MED ANDRE INSTANSER	16
10.0 TIPS TIL MATERIALE	19
10.1 BØKER	19
10.2 FILM	20
10.3 SPILL/AKTIVITETER	21
10.4 NETTSIDER	21
11.0 KILDEHENVISNING	22

1.0 Innledning

Denne handlingsplanen skal bidra til å forebygge, avdekke og avverge omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep hos barn med tilknytning til Kardemomme barnehage. Handlingsplanen skal styrke kunnskaps- og handlingsgrunnlaget blant personalet og foresatte i Kardemomme barnehage. Det er de pedagogiske lederne og styrere som skal påse at ansatte i barnehagen ikke misbruker barn.

Gjennom den daglige og nære kontakten med barna er barnehagen i en sentral posisjon til å kunne observere og motta informasjon om barnas omsorgs- og livssituasjon. Personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages. Personalet skal kjenne til opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnehageloven § 22 (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Opplysningsplikten til barnevernet (barnehageloven §22) omhandler at enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven, skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten. Uten å bli hindret av taushetsplikten skal man melde fra til barneverntjenesten dersom:

- Det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt.
- Det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring.
- Det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel (Ibid).

1.1 Formål

- Handlingsplanen har som mål å forebygge at ansatte kan begå overgrep i barnehagen.
- Handlingsplanen har som mål å avdekke om barn misbrukes seksuelt i barnehagen, og sikre gode rutiner for handling når dette avdekkes.
- Handlingsplanen har som mål å avdekke barn som misbrukes av andre når de ikke er i barnehagen og sikre gode rutiner for melding.

2.0 Definisjoner

I dette kapittelet skal vi definere de ulike begrepene som blir brukt gjennom hele handlingsplanen. Ved omsorgssvikt er et barns psykiske og/eller fysiske helse og utvikling i fare. Det handler om at de som har omsorgen for et barn gir mangelfull omsorg, men det omfatter også mishandling og seksuelle overgrep. Omsorgssvikt deles i fire grupper (barneombudet):

Fysiske overgrep/vold

Fysiske overgrep og vold innebærer at en voksen person påfører et barn smerte, kroppslig skade eller sykdom. Mishandlingen kan ta form av blant annet slag, med eller uten bruk av gjenstand, spark, lugging, klyping, biting, kasting, brenning eller skålding. I de groveste tilfellene kan overgrepene ta form av forgiftning, drapsforsøk eller drap. I Norge er det ikke lov å slå barn, heller ikke for å straffe eller for å oppdra. Ingen barn skal oppleve å bli slått av foreldrene sine. Barn trenger beskyttelse og omsorg fra foreldrene, og det er ikke lov å skade barna sine ved å utsette dem for vold.

Vanskjøtsel

Vi kaller det vanskjøtsel når foreldre har vanskeligheter med eller manglende evne til å engasjere seg følelsesmessig i barnet på en god måte. Vanskjøtsel innebærer at foreldrenes atferd og livsstil skaper en omsorgssituasjon hvor barnet lever med kronisk bekymring.

Psykiske overgrep

Psykiske overgrep mot barn omfatter de forholdene der omsorgspersonene ødelegger eller forhindrer utvikling av et positivt selvbylde hos barnet.

Seksuelle overgrep

Med seksuelle overgrep eller seksuell utnyttning av barn og unge menes at voksenavhengige og utviklingsmessig umodne barn eller ungdommer trekkes inn i seksuelle aktiviteter som de ikke fullt ut forstår, som de ikke har tilstrekkelig kunnskap eller erfaring til å gi sitt begrunnede samtykke til, eller som krenker familierollens seksuelle tabuer.

Seksuelle overgrep er når en autoritetsperson tvinger, lokker eller truer barnet til å delta i eller se på seksuell omgang, handling eller atferd. Noen ganger er det ordet incest som brukes. Incest er i juridisk forstand seksuelle overgrep mellom nære familiemedlemmer i nedstigende eller horisontal linje, eller mellom en voksen i foreldrerolle og et barn (barneombudet).

3.0 Hvem kan begå seksuelle overgrep mot barn?

Seksuelle overgrep mot barn i barnehagealder er dokumentert utført i alle typer relasjoner og steder hvor barn ferdes. Barnehagen har et særlig ansvar for å beskytte barn, og avdekke overgrep. Dette kan gjelde både overgrep i hjemmet, men også overgrep utført av ansatte i barnehagen.

Det viktigste forebyggende arbeidet barnehagen kan gjøre, er å sikre kunnskap hos personalet og hos barna selv. Tiltak i barnehagens fysiske miljø kan vurderes av hensyn til både barns sikkerhet og rett til privatliv, men også av hensyn til trygghet for den tilliten ansatte gis i barnehagen. Mange utsettes for overgrep av en voksen som de har tillit til og kanskje søker trøst og skal ha trygghet hos. Dersom overgriper ikke allerede er i vennekretsen eller i familie med barnet, vil vedkommende ofte prøve å bli venner med barnet eller foreldrene, eller sørge for å få tillit og sympati fra omgivelsene rundt barnet.

Det er viktig at de voksne hele tiden er våkne og tilstedeværende, ikke bare fysisk men også psykisk. Den ansatte følger med på “klimaet” i barnehagen, og hvordan enkeltbarn har det. En vil da lettere oppdage barn som er utrygge, har atferdsendring, og om dette barnet er knyttet til enkeltpersoner som ansatte eller foreldre (barne-og familiedepartementet)

4.0 Barns seksualitet

Vi deler seksuell atferd hos barn inn i to kategorier:

- Problematisk seksuell atferd, ofte kalt seksualisert atferd
- Normal seksuell atferd relatert til barns utvikling

Problematisk seksualisert atferd er atferd som er uvanlig for aldersgruppen, og atferden kan ofte skape ubehag for andre barn. Det kan derimot være vanskelig å skulle skille mellom normal seksuell atferd og problematisk seksuell atferd. Ofte har barn med denne typen atferd vært utsatt for seksuelle overgrep eller seksuell overstimulering. Jo yngre barnet er, jo større risiko er det for at det har vært misbrukt. (Nasjonalt ressurscenter for seksuelt misbrukete barn:14)

I hverdagen bør normal seksuallek over 4-5 årsalderen møtes med anerkjennelse, diskresjon og eventuelt henvisning til det private rom. Den voksne kan sette ord på hva han eller hun ser: «dere undersøker tisser, ser jeg.» Det er imidlertid viktig å forsikre seg om at ingen av barna er presset til å være med å leke denne typen lek, og den voksne bør signalisere til barna at de kan spørre voksne hvis de lurer på noe.

Problematisk seksuell atferd bør stoppes ved å sette grenser for barnet. Eksempler på slik seksuell atferd er å bruke ord og uttrykk som ikke harmonerer med kunnskapsnivået eller alderen til barnet. Det kan også være når barnet tvinger seg på andre. Dersom barnet fortsetter atferden etter flere gangers forsøk på å stoppe den, er det grunn til å undersøke saken nærmere og eventuelt trekke inn hjelpeapparatet. (ibid:16)

4.1 Barn som forgriper seg på andre barn

En del seksuelle overgrep begås av barn mot barn. Vantro, benektelse, bagatellisering og bortforklaring er kjente og vanlige reaksjoner hos mange foreldre og familiemedlemmer. Usikkerhet og mangel på kunnskap preger en rekke fagpersoner. Grenseoppgangen mellom seksuelle overgrep, seksuell utforskning og gjensidig seksuell lek gjør arbeide med disse barna til en utfordring for ulike deler av hjelpeapparatet.

Som regel er det slik at den unge som forgriper seg og det barnet som utsettes for overgrep, kjenner hverandre. I mange tilfeller er de i nær familie, flere er søsken.

Forskning viser at barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep kombinert med andre risikofaktorer (fysisk og emosjonell mishandling, dårlig tilknytning, vold, mobbing og manglende sosialt nettverk) har større tendens til å utøve seksuelle overgrep. Det fins barn og unge som forgriper seg på barn uten at de har tidligere traumeerfaringer eller annen negativ atferd (Støftestad, 2008).

5.0 Forebyggingstiltak i barnehagen

5.1 Barns psykososiale forhold

Et godt psykososialt miljø i barnehagen er viktig i det helsefremmende og forebyggende arbeidet for barn. Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og bidra til trivsel og glede i lek og læring. Den skal være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering. Personalet bør være oppmerksomme på egne holdninger og atferd, både i forhold til oppførsel som kan virke krenkende og ved bruk av makt og tvang (Pbl, 2018).

5.2 Samtale med barn

Ansatte skal ha tid til samtaler med barn hvor den ansatte er sterkt tilstede og bruker sine kunnskaper om god kommunikasjon. Disse samtaler krever at de voksne er gode lyttere og opptatt av det barna er opptatt av. De må være bekreftende og stille oppfølgingsspørsmål når det er riktig og viktig. Man må ikke være redd for å stille direkte oppfølgingsspørsmål når barn forteller vonde ting og vonde hendelser.

Vær forberedt på at det kan komme betroelser som kan skape reaksjoner hos deg som voksen. Mye kan være naturlig for barn å snakke om, og derfor må vi signalisere at det er helt ok å samtale om alt et barn er opptatt av. Bruk samspillmetoden dialog. Denne kommunikasjonsformen medfører at barnet er trygg på deg som voksen, trygg på at du vil

henne/han godt, at du har gode holdninger til barnet uansett hva hun gjør/sier, og at det ikke er farlig å fortelle til deg det som måtte være vanskelig.

Husk at all samhandling med barn er med på å skape tillit mellom barn og voksen. Det er vi voksne som er ansvarlige for at tilliten ikke brytes. Klarer vi ikke å ha gode relasjoner til barn må vi ta dette opp med nærmeste leder, styrer eller konsulent. Dermed kan en arbeide for å finne tilbake til barnet og «logge» seg på igjen.

5.3 Punkter til forebygging

- Barnehagen skal sørge for at det alltid innhentes godkjente politiattester for alle nyansatte. Dette gjelder også for vikarer som skal jobbe i barnehagen for en kort periode. Politiattesten skal innhentes og gjennomgås før vedkommende starter i jobb.
- Barnehagen har rutiner for å innhente ny politiattest for ansatte i barnehagen ved behov.
- Det innhentes referansesjekk i forbindelse med ansettelse og spesielt referanser ved arbeid med barn sjekkes nøye.
- Alle ansatte har kompetanse om overgrep mot barn, slik at de er i stand til å avdekke overgrep ved å fange opp signaler og tegn fra barn. Barnehagen har jevnlig gjennomgang av dette temaet i personalgruppen.
- Barnehagen jobber med holdningsskapende arbeid både med personalet og barna. Tema som grensesetting, eierskap til egen kropp og lignende gjennomgås. Det er viktig at barn vet hvor grensene går, og er i best mulig stand til å kunne si fra.
- Barnehagen har oversikt over hvilke fagpersoner i kommunen som jobber med dette temaet, som kan være en veileder og drøftingspartner for barnehagen ved mistanke og bekymring.
- Barnehagen har egne retningslinjer for fotografering av barn i og rundt barnehagen.
- Barnehagen har eget beredskapskort for håndtering av mistanke om overgrep.
- Dører skal i stor utstrekning stå åpne.
- Vi skal vite hvor barn og ansatte er til enhver tid og følge med hverandre.
- Private mobiler skal i minst mulig grad tas med på avdelingene.
- Reflektere sammen med leder om det er observasjoner en er usikker på.
- Vi kontakter instanser utenfor barnehagen når vi trenger råd og veiledning – det kan være Barnevernet, Barnehuset, politi.
- Bemanningen skal være så god at tiltak skissert over kan gjennomføres. (Pbl, 2019)

5.4 Arbeid med tema blant barn i Kardemomme

I Kardemomme barnehage ser vi viktigheten av å jobbe med tema som en måte å forebygge omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep. Som det står i rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver skal vi ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep. Vi må derfor ha kunnskap om det, hvordan det forebygges og hvordan man kan oppdage det.

Vi vet at å skape bevissthet om egne grenser for seg selv og egen kropp er viktig i det forebyggende arbeidet mot omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep. Det er derfor viktig å skape et trygt og positivt miljø hvor barna tør å snakke med de voksne, også om det som er vondt og vanskelig. Vi snakker om temaet i naturlige situasjoner, i grupper/samlinger og i temaarbeid med barna. Det er viktig å arbeide ulikt på hver avdeling med hensyn til barnas alder, opplevelser og erfaringer.

Under punkt 10.0 kommer det konkrete tips til arbeid med barn om tema.

6.0 Mistenke - avdekke - oppdage

Barn som har vært utsatt for overgrep og omsorgssvikt kan ofte vise tegn på det som skal listes opp i dette kapittelet. Listen er imidlertid ikke fullstendig, det vil i enkelte tilfeller forekomme andre tegn. Alle tegnene trenger heller ikke være tilstede. Dersom det skjer plutselige og uforklarlige endringer i et barns atferd bør du være spesielt oppmerksom.

Disse signalene trenger heller ikke være tegn på overgrep eller omsorgssvikt. Det kan være mange ulike årsaker til for eksempel atferdsendring. De ulike signalene vil variere etter personens alder og sosial- og kulturell tilhørighet, nettverk og psykisk og fysisk stimulering. Vi må være ydmyke og ta oss tid til å innhente opplysninger som kan gi oss mest mulig informasjon om saken, eller som kan gi andre forklaringer

6.1 Tegn på omsorgssvikt

	Følelsesmessig	Intellektuelt	Atferdsmessig
0 - 1 år	Angst Spenning Hyperaktivering Traumatisering	Manglende respons Forsinkelser i utviklingen	Gråt Skader seg lett Forstyrrelser i søvnrytme Fordøyelsesproblemer
1 - 5 år	Frykt Angst Lett frustrert Sint Frykt for utøver Tvilende Føler seg splittet mellom foreldrene Føler seg maktesløs Sårbar Lav selvtillit	Lett distraheret Vanskelig å fokusere Lav impuls kontroll Forsinket utvikling	Slår seg vrang Kopierer utøvers atferd Tisse og bæsje på seg Utagering Beskyttende overfor yngre søsken Beskyttende overfor mor - vil være hjemme Knuser leker Nervøse vaner Manglende respekt

6.2 Tegn på seksuelle/fysiske overgrep

Forandring i atferd

Eksempel: isolasjon, konsentrasjonsvansker, passivitet eller aggressivitet rettet mot seg selv eller andre.

Kroppslige tegn

Eksempel: Vondt i hodet og magen, stramme muskler, ofte urinveisinfeksjon, urenslighet for urin og avføring, søvnproblemer, uforklarlig vekttap, gjentatte mareritt, tannråde, blåmerker.

Redsel for personer eller arenaer som tidligere har vært trygge

Dersom et barn er utsatt for fysiske eller seksuelle overgrep, kan man ofte se at personen vegrer seg for å forlaget et sted eller gå til steder hvor overgriper befinner seg, eller vise redsel ved nærvær eller omtale av denne bestemte personen.

Overdreven seksualisert atferd

Dersom et barn blir utsatt for seksuelle overgrep, vil hun eller han kunne vise en overdreven seksuell atferd, eller bruke konkrete ord og uttrykk som ikke harmonerer med barnets alder og kunnskapsnivå. Barnet kan også tvinge seg på andre på en tvangspreget måte.

Regresjon

Barnet kan gå tilbake i utvikling og vise mindre selvstendighet enn tidligere. Eksempel: begynne å tisse på seg, ha problemer med å huske ord man tidligere har kunnet, og/eller begynne å stamme.

Depresjon og tristhet

Dersom du observerer at et barn plutselig er mye trist og lei seg kan dette være et tegn på at noe har/kan ha skjedd (bufdir).

7.0 Tiltak

Alle ansatte i Kardemomme barnehage har et ansvar for å melde fra til barnevern og/eller politi gjennom avvergeplikten. Det vil si at man plikter å avverge et straffbart forhold når man holder det for sikkert eller mest sannsynlig at den aktuelle straffbare handlingen vil bli eller er begått. Ved slike tilfeller opphever en eventuell taushetsplikt. Det er også straffbart å medvirke til brudd på avvergeplikten, for eksempel overtale noen til å ikke melde ifra til barnevernet eller politiet. Daglig leder har et ansvar for å ivareta sikkerheten og tryggheten til barn som går i barnehagen. Dette hensynet skal alltid gå foran ansatte og barnehagens omdømme. Daglig leder har også et arbeidsgiveransvar overfor ansatte som eventuelt blir mistenkt og/ eller siktet for overgrep mot barn (Pbl, 2018).

7.1 Tiltak ved mistanke om overgrep fra ansatt

Når en har mistanke om at det kan foregå/har skjedd overgrep i barnehagen:

1. Den som oppdager/tenker/mener at dette foregår, tar kontakt med nærmeste leder for å fortelle om observasjonen og mistanken.
2. Styrer i barnehagen skal informeres umiddelbart og leder videre handling. Den som observerer har selv ansvar for å gå videre til foreldre/politi om ikke barnehagens leder tar tak i saken.
3. Ved konkret observasjon knyttet til enkeltbarn skal foreldre informeres ved at de bes komme til barnehagen omgående.
4. Styrer og den som observerer sikrer at barn ikke er alene sammen med den ansatte det er kommet mistanker mot.
5. Styrer innhenter umiddelbart profesjonell hjelp til barnehagen for å sikre at en håndterer saken riktig.
6. Ved konkret observasjon av hendelse er det viktig at barnet blir ivaretatt og at en tenker over at en ikke gjør noe som kan forspille bevis.
7. Det skal vurderes om det kan gjelde også flere barn i barnehagen. (Pbl, 2018)

7.2 Tiltak ved mistanke om vold eller overgrep i hjemmet

Når en har mistanke om at det kan foregå/har skjedd overgrep når barnet ikke er i barnehagen:

1. Den som observerer, ser, hører og/eller tenker at her er det noe som ikke stemmer, tar kontakt med nærmeste leder.
2. Styrer/stedfortreder skal kontaktes umiddelbart.
3. Ved mistanke om barnets sikkerhet skal det handles samme dag. Styrer tar kontakt med barneverntjenesten – skulle ikke styrer/stedfortreder ønske å ta fatt i hendelsen, har alle et personlig ansvar for å bringe det videre om en er redd for at barnets sikkerhet, fysisk eller psykisk er truet. Ring barneverntjenesten i Gamle Oslo bydel – utenfor stengetid ringes barnevernsvakten.
4. Foreldre skal ikke informeres når det er mistanke om fysisk eller psykisk vold i hjemmet. (Pbl, 2018)

7.3 Samtale med foreldre og barn etter mistanke

7.3.1 Samtale med foreldre

Hvis du er bekymret for et barn, bør du ta det opp med barnets foreldre på et tidlig tidspunkt. Planlegg gjerne samtalen sammen med en kollega eller din leder. I samtalen bør du informere foreldrene om hva det er som vekker din undring eller bekymring. Vis respekt for foreldrenes synspunkt og lytt til deres innspill. Ikke gå til noe angrep, og forklar at du gjør dette for barnets beste. Bli enige om hva dere bør gjøre videre for å hjelpe barnet, og hvem som bør involveres i det videre arbeidet.

Avdekker dere behov for mer hjelp på grunn av endringer i barnets omsorgsbehov, diskuter med foreldrene hvordan dere ønsker å gå videre. Har familien en kommunal koordinator, bør denne kobles inn i saken. Hvis din bekymring øker etter at du har snakket med foreldrene, må du og din leder vurdere om dere bør melde bekymring til barnevernet.

Hvis du har mistanke om at barnet er utsatt for vold eller seksuelle overgrep skal du melde bekymring til politiet og barnevernet uten å informere foreldrene (bufdir, 2018).

7.3.2 Samtale med barnet

Barn kan, i likhet med voksne, både lyve, overdrive, fantasere og dikte opp historier for å oppnå noe. I tillegg kan barn i større grad enn voksne bli påvirket eller manipulert til å oppfatte, huske eller gjenkalle situasjoner og hendelser feilaktig. Videre kan kommunikasjon med barn kompliseres, fordi barn ikke uttrykker seg like presist, logisk og konsistent som voksne. For å forstå barn, må voksne ofte sette bruddstykker i barnets fortellinger sammen til en forståelig helhet, og en kan da stå i fare for å misforstå eller feiltolke. Dette perspektivet understreker behovet for voksne personer med god kjennskap til barn og kommunikasjon med barn når temaet er samtaler med barn om sentrale hendelser i deres liv.

Kommunikasjon med barn er alt den voksne gjør sammen med barnet; fra spontan lek og samtale til et planlagt og strukturert intervju. Ikke alle arenaer er uten videre tilrettelagt for at god kommunikasjon kan oppstå. Barnehagen er i denne sammenheng et unikt sted. Her er det mange muligheter for å etablere kontakt og god kommunikasjon med barn i løpet av en barnehagehverdag. Å legge vekt på samvær og samtaler vil ikke bare gi barnet gode utviklingsmuligheter, det vil også ha en forebyggende effekt. Barn som har erfaring i å bli tatt på alvor i samtaler med voksne, vil lettere kunne formidle seg hvis det har noe spesielt, og kanskje vanskelig å fortelle (bufdir, 2019)

Råd for samtaler med barn

- Vær lyttende til det barnet forteller.
- Vær sensitiv og empatisk.
- Ikke lov at du ikke skal si det til noen.
- Hvis barnet har kognitive utfordringer eller kommunikasjonsvansker skal du likevel lytte og ta det barnet ønsker å formidle på alvor.
- Vær bekreftende til hva barnet forteller.
- Oppmuntre barnet til å fortelle, men ikke sett barnet under press.
- Gjenta gjerne barnets utsagn slik at barnet får anledning til å bekrefte eller korrigere din oppfatning av hva det har sagt.
- Ikke still konfronterende spørsmål.
- Du kan stille spørsmål for å sikre at du har forstått barnet riktig.
- Vær sensitiv for religiøs tro eller annen kulturell bakgrunn.
- Ikke la samtalen bære preg av etterforskning.
- Gi barnet mulighet til å stanse samtalen. Da følger du heller opp senere.

- Om du må dele informasjon med andre, forklar dette til barnet.

Husk at samtalens mål ikke skal være etterforskning. Dersom det skulle vise seg at barnet er utsatt for et straffbart forhold, vil bevisverdien av barnets utsagn kunne svekkes dersom det er andre enn politiet som har foretatt etterforskningen av saken.

Hva kan jeg spørre om?

Still gode, åpne og inviterende spørsmål

- Lytt, vær stille, nikk, "javel..." - vis at du er interessert i å høre mer
- "Ok, fortell meg mer (om det at...)"
- "Så det gjør han med deg – det vil jeg gjerne vite mer om."
- "Fortell meg sånn at jeg kan forstå hva som skjedde da."

Bruk nøkkelord, gjentakelse og speiling

- "Du forteller meg at bestefar gjør dumme ting med tissen din, fortell meg hva han gjør som er dumt."
- "... pappa blir sint sier du, og så da... ("hva skjer da?")
- "Jeg ser du gråter nå, fortell meg hva som gjør at du gråter når du tenker på at du skal til pappa etter barnehagen/skolen i dag...?"

Det kan være nødvendig å stille fokuserte spørsmål

- "HVA skjedde da du var hjemme hos nabomannen...?"
- "HVOR var du og broren din da dere så mamma slå pappa i går?"
- "HVEM var det som gjorde det mot deg?"
- "HVORDAN var det for deg da det skjedde?"

Ikke still ledende, alternativgivende eller projiserende spørsmål

- "Har noen slått deg?" (ja/nei-spørsmål)
 - "Hvem har gjort det, mamma eller pappa?" (alternativgivende)
 - "Det må ha vært helt forferdelig vondt for deg!" (projiserende)
 - "Bestefaren din tar deg på tissen, gjør han ikke?" (ledende)
 - "Jeg tror at det er sånn at pappaen din slår deg jeg!" (ledende)
- (budfir, 2019)

8.0 Dokumentasjon

Dersom du mistenker at en person har vært utsatt for overgrep, eller er utsatt for overgrep skal du dokumentere hva du har sett, hva du vet eller hva som har skjedd (bufdir.no). Det er viktig at vi i barnehagen er klar over viktigheten av dokumentasjon i slike tilfeller, og hva som skal dokumenteres.

8.1 Hva og hvordan dokumentere?

Skriv ned hva som har skjedd umiddelbart etter at du fikk mistanke/høre om overgrep. Husk at du ikke skal drive etterforskning, men samle relevant informasjon til andre skal overta saken.

- Skriv ned alt som blir sagt, alt som skjedde og det som ble bestemt.
- Vær objektiv og ikke moraliserende.
- Forklar så nøye som mulig hva som har blitt sagt og gjort av de involvert.
- Hold deg til fakta – ikke egne vurdering eller meninger.
- Signer dokumentet med navn og dato/klokkeslett.
- Oppbevar rapporten på et sikkert sted (bufdir, 2018).

9.0 Samarbeid med andre instanser

Barnevernet:

Barneverntjenestens hovedoppgave er å sikre at barn som lever under forhold som kan skade utviklingen og/eller helsen deres, får hjelp og omsorg til rett tid, og bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår (barnevernloven §1-1). Barneverntjenesten er ansvarlig for å iverksette mulige tiltak rettet mot utsatte barn, og er avhengige av at andre som er bekymret melder ifra. Barnehagen har daglig kontakt med barna og familiene deres, og for at utsatte barn skal få den nødvendige hjelpen og oppfølgingen de trenger, må barneverntjenesten og barnehagen ha et godt samarbeid. Kommunikasjon mellom de to tjenestene må skje innenfor reglene om taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett.

Hvordan kontakte barnevernet for Kardemomme barnehage:

Telefon: 23 43 17 00

E-post: postmottak.barnevern@bgo.oslo.kommune.no

Postadresse: Postboks 9047, Grønland, 0133

Besøksadresse: Platous gate 12, 0190

Barnehjernevernet:

“Barnehjernevernet” er Oslo kommunes satsing for å forebygge, oppdage og hjelpe barn som opplever omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep.

Barnehjernevernet skal bidra til at barn vet hvilke rettigheter de har, hva som er normalt og ikke, hva barnevernet er og at det er hjelp å få.

Hvordan kontakte barnehjernevernet for Kardemomme barnehage:

Prosjektleder: Karin Gustavsen

Telefon: 46 42 28 97

E-post: karin.gustavsen@byr.oslo.kommune.no

<https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/folkehelse/barnehjernevernet/>

Familiehuset Gamle Oslo:

Familiehuset Gamle Oslo er et korttidstilbud innen psykisk helse til barn, ungdom og familier som er bosatt i bydelen. Et godt tilbud vi i barnehage kan tipse foreldrene med.

Familiehuset tilbyr flere tjenester:

- Råd- og veiledningstjenesten
- Ungdomsteamet
- Åpen barnehage
- Grønland helsestasjon
- Smittevernkontor
- Foreldreveiledning

Hvordan kontakte Familiehuset Gamle Oslo fra Kardemomme barnehage:

Telefon: 23 43 17 79

Besøksadresse: Grønland 30, 0188 OSLO

Grønland og Fyrstikktorget helsestasjon

Det er to helsestasjoner i bydel Gamle Oslo. Alle timer på helsestasjonen er gratis, og de har taushetsplikt.

Grønland helsestasjon:

Telefon: 23 43 12 50

E-post: gronland.helsestasjon@bgo.oslo.kommune.no

Besøksadresse: Grønland 30, 0188 OSLO

Fyrstikktorget helsestasjon:

Telefon: 23 43 19 20

E-post: fyrstikktorget.helsestasjon@bgo.oslo.kommune.no

Besøksadresse: Karoline Kristiansens vei 6, 0661 OSLO

Statens barnehus Oslo:

Barnehuset i Oslo er for barn og ungdom som kan ha vært utsatt for, eller vært vitne til vold eller seksuelle overgrep. Tanken bak barnehuset er at alle offentlige instanser kommer dit barna er. Mange ulike samarbeidspartnere samles derfor på Statens barnehus Oslo. Målet er å styrke barns rettssikkerhet og sørge for en helhetlig ivaretagelse av barn og familier. Som barnehage kan vi kontakte barnehuset for veiledning og rådgivning.

Barnehuset tilbyr:

- Mottagelse og tilrettelegging for de som kommer til avhør og deres følgepersoner.
- Medisinske undersøkelser i barnevennlige omgivelser.
- Tverretatlig samarbeid før, under og etter avhør.
- Vurdering av behandlingsbehov.
- Oppfølging og behandling.
- Støtte og veiledning til barn og pårørende.
- Rådgiving og konsultasjon til offentlige aktører og privatpersoner.
- Fagutvikling og kompetanseheving om vold og seksuelle overgrep.

Hvordan kontakte barnehuset for Kardemomme barnehage?

Besøksadresse: Skippergaten 31, 0154 Oslo

Telefon: 22 70 56 50

E-post: barnehuset.oslo@politiet.no

Postadresse: Pb 2093 VIKA, 0125 Oslo

10.0 Tips til materiale

10.1 Bøker

Jeg er meg! Min meg!

Eli Rygg og Margrete Wiede Aasland

En bok om kropp, gode og vonde følelser, ulovlige hemmeligheter og berøringer. Boken kan være til hjelp for å få barn til å tørre å si i fra til voksne når de opplever vonde, ekle eller rare ting.

Pappa'n min er syk i tankene sine

Anne Kristine Bergem

Boken er skrevet for voksne som ønsker å snakke med barn om alvorlig psykisk sykdom, i første rekke med barn av foreldre med psykoselidelser.

Cornelia flytter i fosterhjem

Ritva Fyhn-Pettersen

Boken tar utgangspunkt i å forklare hvordan det er å flytte i fosterhjem og kan bidra til å gi barn en bedre overgang til deres nye hjem.

Profesjonelle barnesamtaler

Kari Trøften Gamst

Forfatteren gir en konkret og systematisk beskrivelse av kommunikasjon med barn i profesjonelle, strukturerte situasjoner gjennom “den dialogiske samtalemetoden” (DCM).

Kunsten å møte en bjørn

Camilla Otterlei og Jill Moursund

En historie om hvordan barn må takle bjørner og slanger i hverdagen, og om voksne som gir gode råd uten egentlig å forstå hva barna spør om.

Alle har en bakside

Anna Fiske

En undrings- og faktabok som gjennom humor og nærhet stimulerer til egen tanker, funderinger og bevisstgjøring rundt temaet kropp.

Sint og glad i barnehagen

Solfrid Raknes

Alle barn i barnehagen har følelser. De kan bli glade, redde, triste, stolte og rasende. Det kan være vondt å være lei seg eller rasende. Da er det godt å kunne prate om følelsene og få hjelp til å bli glad igjen.

Tenkeboka

Birte Svaton

En hverdagsfilosofisk barnebok som innbyr til fine samtaler.

10.2 Film

Trøbbel

Tegnefilm for barn som er laget som hjelpemiddel for barnehagepersonell og lærere som ønsker å ta opp problematikken rundt seksuelle overgrep mot barn. (Kan ses på youtube.com) <https://www.youtube.com/watch?v=-U8dtaSjmNc>

Kroppen min eier jeg

Norsk animasjonsserie på NRK Super for barn om grenser og seksuelle overgrep. Bør sees sammen med en voksen. Laget i samarbeid med Redd Barna. Aldersegrense 6 år.

10.3 Spill/aktiviteter

Fortell det til noen

Et bildelottospill som skal lære barn å ikke gi seg før de er sikre på at en voksen har hørt det de har å si.

Verdispill

Kanvas Verdispill er utviklet for å fremme refleksjon, dialog og løfte frem viktige perspektiv som kan bidra til utvikling av barnehagen

Hei - et spill om følelser, tanker og situasjoner

Fargeboka

Et fargehefte for barn. Kua har mange forskjellige følelser. Her kan barna fargelegge kua i de fargene de selv ønsker. En fin aktivitet for å få barn i tale for å snakke om følelsene sine.

Lær å tegne følelser

DVD med Øisteins blyant som lærer barna å tegne fem følelser. Sint, glad, redd, lei seg og grue seg.

10.4 Nettsider

Snakke med barn

www.snakkmedbarn.no er samtalehjelp til deg som er bekymret for et barn. Det er en opplæringsplattform som er en del av regjeringens tiltaksplan “en god barndom varer livet ut”.

Jeg vet

www.jegvet.no er en læringsressurs for voldsforebygging og livsmestring i barnehage og skole laget av barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Filmer, oppgaveark, påstander og forslag til samtaler for voksne og barn.

11.0 Kildehenvisning

Barnehageloven (2006). Lov om barnehager. Hentet fra

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64#KAPITTEL_7

Barne- og familiedepartementet (2003) Seksuelle overgrep mot barn. En veileder for hjelpeapparatet.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2003/0017/ddd/pdfv/286825-seksuelle_overgrep_mot_barn.pdf

Barneombudet: Hentet fra:

<http://barneombudet.no/?s=omsorgssvikt>

Bergen kommune. (2016) Handlingsplan mot vold og seksuelle overgrep.

https://www.bergen.kommune.no/bk/multimedia/archive/00277/Handlingplan_mot_vo_277216a.pdf

Bufdir. (Oppdattert januar 2019). Samtaler med barn som kan ha blitt utsatt for vold eller overgrep. Hentet fra:

https://www.bufdir.no/en/Nedsatt_funksjonsevne/Vern_mot_overgrep/Vold_og_overgrep_mot_barn_og_unge_med_funksjonsnedsettelse/Verktoy_og_ressurser/Samtaler_med_barn1/

Bufdir. (Oppdattert april 2018). Slik dokumenterer du det som har skjedd. Hentet fra:

https://www.bufdir.no/en/Nedsatt_funksjonsevne/Vern_mot_overgrep/Vold_og_overgrep_mot_barn_og_unge_med_funksjonsnedsettelse/Verktoy_og_ressurser/Slik_dokumenterer_du_du_et_som_har_skjedd1/

Bufdir. (Oppdattert september 2018) Guide til samtale med foreldre. Hentet fra:

https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Negativ_sosial_kontroll_tvangsekteskap_og_arsrelateret_vold_en_veileder_til_barnevernstjenesten/Verktoykasse/Samtale_og_kartleggingsverktoy_foreldre/Guide_til_samtale_med_foreldre/

Bufdir. (Oppdattert mai 2015) Sjekkliste; tegn på at fysiske og/eller seksuelle overgrep kan ha funnet sted. <https://www.bufdir.no/vold/>

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Regjeringen (2003). Seksuelle overgrep mot barn, en veileder for hjelpeapparatet. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2003/0017/ddd/pdfv/286825-seksuelle_overgrep_mot_barn.pdf

Søftestad, S. (2008). *Avdekking av seksuelle overgrep- veier ut av fortielsen*. Oslo: Universitetsforlag

PBLmentor. (oktober 2018). Barn og psykososiale forhold. Hentet fra: <https://start.pblmentor.no/routine/e6a439cb-71ff-41c0-bc8d-b9411cfa36e9>

PBLmentor. (februar 2019). Forebygge og avdekke seksuelle overgrep. Hentet fra: <https://start.pblmentor.no/routine/19884c63-6880-4ba4-b37f-ad69faafbe12>

PBLmentor. (februar 2019). Mistanke om vold eller overgrep i hjemmet. Hentet fra: <https://start.pblmentor.no/routine/6b083095-623c-4b02-a9cc-d89314325b07>